

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНТРОЛЮ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ

Глобалізація економічних відносин призвела до активного розвитку великих транснаціональних корпорацій (ТНК), із появою яких пов'язують явище трансферного ціноутворення. На сьогоднішній день можливості міжнародної торгівлі доволі часто використовуються корпораціями для створення фінансових потоків між компаніями, що входять до складу однієї ТНК та розташовані в різних країнах світу. Інструменти трансферного ціноутворення надають змогу транснаціональній корпорації виводити фінансові активи за межі національної економіки та накопичувати їх в економіках інших країн, де нижчі ставки податку на прибуток або взагалі деякі види прибутків не підлягають оподаткуванню. Такі дії дозволяють мінімізувати податкові зобов'язання ТНК та негативно відбиваються наобсягах податкових надходжень до державного бюджету країн. У зв'язку з цим, у світі посилюється увага до механізмів трансферного ціноутворення [3].

Сьогодні правові норми здійснення податкового контролю за трансферним ціноутворенням розроблені в усіх країнах ЄС та більшості країн-членів Організації з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). В Україні норми трансферного ціноутворення запроваджено з 1 вересня 2013 р., шляхом внесення відповідних змін до Податкового кодексу України. Нетривалий практичний досвід податкового контролю в цій сфері супроводжується частими законодавчими змінами, спрямованими на пошук оптимального задоволення інтересів контролюючих органів у поповненні державного бюджету України. Цей процес відбувається в характерних вітчизняних традиціях неоднозначного трактування законодавчих норм, складності їх практичного застосування та жорсткого адміністрування і, як наслідок, непрозорості відображення господарських операцій, пов'язаних із трансферним ціноутворенням, в обліковій системі платників податків.

Податковий контроль трансферного ціноутворення ґрунтується на принципі «вितягнутої руки» – міжнародному стандарті, погодженому державами – членами ОЕСР та країнами, які не є членами цієї організації (понад 70 країн світу), як рекомендований до використання під час установаження трансферних цін для податкових потреб. Принцип передбачає збільшення податкових зобов'язань пов'язаних осіб до рівня податкових зобов'язань непов'язаних осіб за умови відповідності комерційних та/або фінансових умов здійснених ними операцій. У вітчизняну практику податкового контролю трансферного ціноутворення цей принцип впроваджено з 1 січня 2015 р.

Сутність принципу «вितягнутої руки» полягає в наступному: якщо умови здійснення комерційних або фінансових операцій між пов'язаними особами відрізняються від умов здійснення таких операцій, у разі якщо б вони здійснювалися між непов'язаними особами, тоді прибуток, який у результаті таких операцій мав би виникнути, повинен оподатковуватися. Інакше кажучи, розрахунок податкових зобов'язань виконується виходячи з ринкових цін по угодах між взаємопов'язаними платниками податків таким чином, начебто ці компанії були незалежні (знаходилися на відстані «вितягнутої руки»). Цей принцип прийнятий як спосіб захисту держави в повному та своєчасному отриманні податкових платежів.

Відповідно до ст. 39 ПКУ [1], контрольованими регламентуються такі операції:

1) для цілей нарахування податку на прибуток:

- господарські операції, які впливають на об'єкт оподаткування сторін (сторони) таких операцій, що здійснюються платниками податків із пов'язаними особами-нерезидентами;
- господарські операції з продажу товарів через комісіонерів-нерезидентів;
- господарські операції, які впливають на об'єкт оподаткування платника податків, однією із сторін яких є нерезидент, зареєстрований у державі (на території), яка включена до переліку держав (територій), затвердженого КМУ [2];

2) сукупність господарських операцій, що здійснюються між пов'язаними особами із залученням (за посередництвом) осіб, які не є пов'язаними з ними за умови, що ці непов'язані особи:

- не виконують у такій сукупності операцій істотних функцій, пов'язаних із придбанням (продажем) товарів, робіт, послуг, між пов'язаними особами;

- не використовують у такій сукупності операцій істотних активів та/або не приймають на себе істотних ризиків для організації придбання (продажу) товарів (робіт, послуг) між пов'язаними особами [1].

При цьому господарською операцією для цілей трансферного ціноутворення є всі види операцій, договорів або домовленостей, документально підтверджених або непідтверджених, що можуть впливати на оподатковуваний дохід платника податків.

Господарські операції визнаються контрольованими, якщо одночасно виконуються такі вартісні критерії:

- річний дохід платника податків від будь-якої діяльності, визначений за правилами бухгалтерського обліку, перевищує 150 млн. грн. (за вирахуванням непрямих податків) за відповідний податковий звітний рік;

- обсяг операцій із пп. 39.2.1.1–39.2.1.3 і 39.2.1.5 ПКУ платника податків із кожним контрагентом, визначений за правилами бухгалтерського обліку, перевищує 10 млн. грн. (за вирахуванням непрямих податків) за відповідний податковий звітний рік [1].

Таким чином, під податковий контроль трансферного ціноутворення не підпадають підприємства, що відповідають критеріям малих, та господарські операції на незначні суми.

Крім того, для контрольованих операцій ураховуються тільки дохід і обсяг операцій із кожним контрагентом самого платника податків. У чинній редакції обох критеріїв видалено згадку про дохід пов'язаних осіб платника податку, що значно спрощує облікові процедури з'ясування обсягів контрольованих операцій.

Виходячи з принципу «витягнутої руки», податковий контроль трансферного ціноутворення здійснюється за двома основними напрямками: по-перше, моніторинг та аналіз звітів про контрольовані операції та документації з трансферного ціноутворення, будь-яких інших інформаційних джерел, по-друге, проведення перевірок із питань повноти нарахування і сплати податків під час здійснення контрольованих операцій [4].

У зв'язку з цим слід поглиблювати вивчення міжнародного досвіду податкового контролю трансферного ціноутворення, насамперед у площині захисту податкової бази при одночасному уникненні підстав для подвійного оподаткування та невизначеності окремих законодавчих норм.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

2. Перелік держав (територій), які відповідають критеріям, установленим підпунктом 39.2.1.2 підпункту 39.2.1 пункту 39.2 статті 39 Податкового кодексу України, затверджений Розпорядженням КМУ від 27.12.17 р. № 1045-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-2017-%D0%BF?lang=ru>

3. Олійник Н. Податкове регулювання трансферного ціноутворення: європейський варіант / Н. Олійник // Перспективи економічного зростання: теоретичні та прикладні аспекти : зб. тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 19–20 грудня 2014 р.) : у 2-х ч. – Одеса: ЦЕДР, 2014. – Ч. 2. – С. 104–106.

4. Чумакова О. Податкова політика у сфері трансферного ціноутворення: економічна ефективність і тонка капіталізація / О. Чумакова // Теорія та практика державного управління. – 2013. – Вип. 3 (42) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2013-3/doc/2/17/pdf>.